

УДК 82.091-31'06:821.111[0+73]

WILLIAM BLAKE'S CREATIVITY AS A DEFINING FEATURE OF THE NOVEL "DRIVE YOUR PLOW OVER THE BONES OF THE DEAD" BY OLGA TOKARCZUK**ТВОРЧІСТЬ ВІЛЬЯМА БЛЕЙКА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ОЗНАКА РОМАНУ "ВЕДИ СВІЙ ПЛУГ ПОНАД КІСТКАМИ МЕРТВИХ" ОЛЬГИ ТОКАРЧУК**

Mitina L.S. / Мітіна Л.С.

PhD in Philology, assoc. prof. / к.філол.н., доц.

ORCID: 0000-0003-0060-419X

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Bursatski Uzviz, 4, 61057

Харківська державна академія культури, Харків, Бурсацький узвіз, 4, 61057

Анотація. У роботі розглядаються особливості інтертексту Вільяма Блейка в романі "Веди свій плуг понад кістками мертвих" Ольги Токарчук. Визначено, що назва роману і епіграфи для кожної його глави є цитатами з поезії Блейка; самооцінка головної героїні та аналіз зовнішнього світу відбуваються через твори Блейка з їх прямою або вільною цитацією та інтерпретацією; головні герої безпосередньо займаються перекладом конкретних творів Блейка; сучасний соціум відображається у вигляді двох світів з моделі Всесвіту Блейка, а використані музичні твори концептуально пов'язані з творчістю поета.

Ключові слова: Вільям Блейк, інтертекст, Ольга Токарчук.

Abstract. In this paper we describe the peculiarities of William Blake's intertext in the novel "Drive Your Plow Over the Bones of the Dead" by Olga Tokarczuk. It is determined that the title of the novel and the epigraphs for each of its chapters are quotes from Blake's poetry; the self-esteem of the main character and the analysis of the outside world are carried out through Blake's works with their direct or free quotation and interpretation; the main characters are directly involved in the translation of specific works of Blake; modern society is reflected in the form of two worlds from the model of Blake's universe, and the used musical works are conceptually related to the poet's work.

Key words: William Blake, intertext, Olga Tokarczuk.

Вступ.

Роман "Веди свій плуг понад кістками мертвих" (2009) польської письменниці Ольги Токарчук увійшов до шорт-листа премії "Ніка" (2010), а його переклад англійською Антонії Ллойд-Джонс (2018) – до шорт-листів Міжнародної Букерівської премії (2019), Національної книжкової премії Великої Британії за переклад (2019) та Міжнародної Дублінської літературної премії (2020). Український переклад роману [1] виконала Божена Антоняк (2011).

Головна героїня роману – Яніна Душейко, пенсіонерка та вчителька англійської у школі польського прикордонного містечка, а також захисниця тварин, вегетаріанка і астрологиня – аматорка веде боротьбу з бракон'єрами, приймає активну участь у розслідуванні низки загадкових вбивств мисливців та ще більш активну – у здійсненні останніх. А ще пані Душейко – поціновувачка видатного англійського поета Вільяма Блейка (1757-1827), творчість якого є визначальною ознакою роману.

Основний текст. Визначимо характерні риси блейківського інтертексту.

Назва роману походить з одного із "пекельних прислів'їв" з книги "Шлюб раю та пекла" (1790-1793) [2]:

Під час сівби навчайся, під час жнив навчай, узимку насолоджуйся.

Веди свій віз і свій плуг понад кістками мертвих.

Роман складається з 17 розділів, кожен з яких починається епіграфом з поезії Блейка, всі поетичні тексти якого переклала спеціально для українського видання поетеса Маріанна Кіяновська, лауреатка Шевченківської премії (2020) та Міжнародної літературної премії імені Збігнева Герберта (2022).

У сучасному світі, за пані Душейко, люди все "більше скоряються владі розуму, перетворюються, як сказав би Блейк, на мешканців Ульро" (світ чистого матеріалізму й омани, мук і страждань, що був створений Урізеном – міфологічним творцем, подібним мільтоновському Сатані з "Втраченого Раю").

Саме за Блейком оцінює свій власний стан та навколишні події головна героїня, наводячи численні цитати з "Вибраних листів" Блейка та його поезій: "як казав наш Блейк", "Блейк пасував до настрою цього вечора", "Блейк писав", "я неточно процитувала йому Блейка", "Блейк вичаровував словами", "як сказав би Блейк" тощо.

Пані Душейко разом зі своїм колишнім учнем Дизьо перекладає блейківських "Ментального мандрівника" і "Першу книгу Урізена": "і якраз це здавалося мені набагато складнішим, ніж попередні «Пекельні прислів'я» та «Пісні цнотливості», у роботі над якими я йому віддано допомагала".

Один із центральних концептів Блейка – "двері сприйняття" зі "Шлюбу раю та пекла": "Якби двері сприйняття були очищені, кожна річ здавалася б людині такою, якою вона є, нескінченною. Бо людина замкнулася, поки не побачить усе крізь вузькі щілини своєї печери" [3]. За цим концептом отримала назву відома група "The Doors" (1965-1973) на чолі з Джимом Моррісоном (1943-1971). Саме про останню пісню Моррісона "Вершники бурі" (1971) пані Душейко каже: "Нарешті почули грозу, але вона не злякала нас, і навіть не здивувала. Запанувала над дзвіночками з імлі. Мені здалося, що ця музика і є найвідповіднішою, її створили саме для цього вечора". Після цього в тексті роману наводиться перший куплет пісні.

Згадуючи роботу з Дизьо над перекладом "Пісень цнотливості", головна героїня акцентує увагу на одному з віршів та наводить текст оригіналу, який в буквальному перекладі має наступний вигляд:

*Кожної ночі та кожного ранку
Деякі народжуються для нещастя.*

*Кожного ранку та кожної ночі
Деякі народжуються для солодкої насолоди,
Деякі народжуються для солодкої насолоди,
Деякі народжуються для нескінченної ночі.*

Цією лічилкою "могли б розпочинати забаву малі діти, замість того, щоб без кінця повторювати «Ене бене рес»... Це найвідоміший Блейків віршик. Його неможливо перекласти, щоб не втратити ритм, риму й дитинну лаконічність. Дизьо брався за нього багато разів, і це нагадувало розв'язування шаради". Зазначимо, що ці рядки використав Джим Моррісон у пісні The Doors "Кінець ночі" (1967).

Сусіднє прикордонне містечко в Чехії, де "добрі люди, котрі живуть по той бік кордону й розмовляють між собою м'якою, дитинною мовою, вечорами розпалюють вогонь у камінах і читають Блейка" – це інший світ для головної героїні: "І може, сам Блейк, якби був живий, побачивши це все, сказав, що у Всесвіті є такі місця, де ще не відбувся Занепад, світ не став з ніг на голову й залишився Едемом". Саме потраплянням пані Душейко у блейківський Едем і закінчується роман Токарчук.

Висновки.

Було визначено основні особливості інтертексту Блейка у романі Токарчук:

- назва роману – частина одного із "пекельних прислів'їв" з книги "Шлюб раю та пекла" Блейка;
- кожна з 17 структурних одиниць роману починається епіграфом з поезії Блейка;
- самооцінка головної героїні та аналіз зовнішнього світу відбуваються через твори Блейка з їх прямою або вільною цитацією та інтерпретацією;
- двоє з головних героїв безпосередньо займаються перекладом конкретних творів Блейка;
- відображення сучасного соціуму у вигляді двох світів (Ульро і Едем) з чотирирівневої моделі Всесвіту Блейка (Едем, Б'юла, Генерація, Ульро);
- використання музичних творів, концептуально пов'язаних з творчістю Блейка.

Встановлено, що творчість Вільяма Блейка є визначальною ознакою роману "Веди свій плуг понад кістками мертвих" Ольги Токарчук.

Література:

1. Токарчук Ольга. Веди свій плуг понад кістками мертвих. Львів: Урбіно, 2011. 236 с.
2. Blake William. The Complete Poetry and Prose. New York: Anchor Books, 1988. 990 p.
3. Nurmi Martin K. "On The Marriage of Heaven and Hell". Blake's Poetry and Designs. New York: Norton, 1979. 656 p.

Стаття відправлена 20.01.2024р.

© Мітіна Л.С.